

ბიზნეს-ინჟინერინგი ენერგეტიკაში

ქვეყნის ენერგეტიკული ბალანსი უსაჭიროება
(საქართველოში 23 წელია ენერგეტიკული ბალანსი არ დამუშავებულა)

დემურ ჩომახიძე,
ემდ, პროფესორი

1. ბალანსური მეთოდი — განვითარებაში დისპროპორციებისა და რისკების შემცირება-აღმოფხვრის საშუალება

ეკონომიკისა და მისი დარგების განვითარების სწორი პროპორციების დადგენისათვის, ბალანსურ მეთოდს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. იგი საშუალებას გვაძლევს განვსაზღვროთ სამეურნეო კომპლექსში ძირითადი ეკონომიკური კავშირები, მისი განვითარების ტემპები და პროპორციები, აგრეთვე წარმოებასა და მოხმარებაში სტრუქტურული ძვრები და კვლავწარმოების უმნიშვნელოვანესი ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლები როგორც დარგობრივ, ისე ტერიტორიულ ქრისში.

ეკონომიკაში ბალანსური მეთოდის გამოყენების ერთ-ერთი გზაა მატერიალური

ბალანსების დამუშავება და შესწავლა. ეს კეთდება მთელი ქვეყნის მასშტაბით და გვიჩვენებს როგორც პროდუქციის რესურსებს, ისე დანიშნულების მიხედვით მათ განაწილებას.

ბალანსური მეთოდის გამოყენება ქვეყანაში რისკებისადმი მზადყოფნის დონის ამაღლებასაც განაპირობებს. აქ იგულისხმება როგორც ეკონომიკური, ისე ბუნებრივი და ეკოლოგიური რისკები, რომლებიც დაკავშირებულია ეკონომიკური საქმიანობის და გარემო პირობების შემთხვევით შეცვლასთან. ეს კი იწვევს მოსალოდნელი მოგების, შემოსავლების, რესურსების დეფიციტის ან ქონების გაუთვალისწინებელი დანაკარგების, აგრეთვე ეკოლოგიური რესურსებისათვის არსებული ბუნებრივი ობიექტებისა და ფაქტორების ნებისმიერი ანთროპოგენური ცვლილებების არახელსაყრელი შედეგების წარმოშობის საშიშროებას. ბალანსური მეთოდის როლი და მნიშვნელობა განსაკუთრებით იზრდება თანამედროვე პირობებში. ამას განაპირობებს მატერიალური წარმოების მასშტაბები, სამრეწველო პროდუქციის უზარმაზარი ნომენკლატურა, პროდუქციის წარმოებასა და მოხმარებაში ურთიერთკავშირების გართულება და სხვ. მატერიალური ბალანსების მეშვეობით დგინდება ობიექტურად აუცილებელი ნატურალურ-საგნობრივი ურთიერთკავშირები მრეწველობისა და სოფლის მეურნეობის განვითარებაში, მომპოვებელ და გადამამუშავებელ მრეწველობაში, ენერგეტიკისა და ტრანსპორტის განვითარებაში და ა.შ.

2. ენერგეტიკული ბალანსი მატერიალური ბალანსების სისტემაში

მატერიალურ ბალანსებს შორის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ენერგეტიკულ ბალანსს (ებ). იგი მოიცავს ყველა სახის სათბობ-ენერგეტიკულ რესურსს (სერ) მათი წარმოქმნის წყაროებისა და ხარჯის მიმართულებების მიხედვით, საშუალებას გვაძლევს განვსაზღვროთ ამ რესურსების წარმოებისა და მოხმარების რაოდენობა და სტრუქტურა, ენერგეტიკული დარგები, მოხმარების მიზნობრივი მიმართულებები, დავახასიათოთ რეგიონის ეკონომიკური კავშირები და ა.შ. ენერგეტიკული ბალანსის საფუძვლიანი ანალიზი. ამ რესურსების წარმოებისა და მოხმარების ძირითად მიმართულებათა დადგენისა და მათი უკეთ გამოყენების რეზერვების გამოვლენის აუცილებელი წინაპირობაა. იგი ხელს უწყობს სერების წარმოებასა და გამოყენებასთან დაკავშირებული ყველა პრობლემის წარმატებით გადაწყვეტას.

ეკონომიკის ცალკეულ დარგთან ენერგეტიკული კომპლექსის ორგანული კავშირი სწორედ ენერგეტიკული ბალანსის მეშვეობით ხორციელდება. ენერგეტიკული ბალანსი ახასიათებს ამ კავშირების რაოდენობრივ და ხარისხობრივ მხარეს; ეს, პირველ რიგში, გამოიხატება სამეურნეო კომპლექსში სათბობისა და ენერგიის მოხმარების მოცულობასა და სტრუქტურაში, რომელიც მნიშვნელოვანწილად გვიჩვენებს ეკონომიკის ზრდის მასშტაბებსა და ქვეყნის ინდუსტრიული განვითარების დონეს. ენერგეტიკული ბალანსი ძირითადი განმაზოგადებელი მასალაა ელექტროენერგეტიკისა და სათბობი მრეწველობის განვითარების კომპლექსური დაგეგმვისათვის. ამისათვის, პირველ რიგში, აუცილებელია საანგარიშო ენერგეტიკული ბალანსის შედგენა და ანალიზი. მისი მიზანია:

- განზოგადებული მახასიათებლების მიღება ენერგეტიკული ბალანსის არსებული მდგომარეობის შესახებ; მისი დადებითი და უარყოფითი მხარეების გამოვლენა;
- ენერგეტიკული რესურსების გამოყენების დონისა და ეკონომიურობაში ფაქტიურად მიღწეული დონის

შესწავლა და შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავება;

- ენერგოსარგებლობაში ეკონომიკურად გამართლებული დანაკარგების და ამ მხრივ მდგომარეობის გაუმჯობესების რეზერვების გამოვლენა.

ენერგეტიკული ბალანსი კეთდება რეგიონულ ჭრილშიც. ეს საშუალებას გვაძლევს გამოვავლინოთ ენერგიის წარმოებისა და მოხმარების სტრუქტურა მოცემულ რეგიონში, აგრეთვე ენერგიის მოხმარების დარგობრივი სტრუქტურა, მისი დადებითი და უარყოფითი მხარეები პროდუქციის ენერგოტევადობის თვალსაზრისით. ანალიზის საფუძველზე განისაზღვრება ენერგოდანადგარების არსებული მდგომარეობა და მიღწეული ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლები, მათი ფიზიკური და მორალური ცვეთის მდგომარეობა. მიღებული შედეგების საფუძველზე შემუშავდება შესაბამისი რეკომენდაციები და სხვ.

საბჭოთა პერიოდში საქართველოში, ისე როგორც ყოფილი საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკებში, ენერგეტიკული ბალანსი 5 ნელინადმი ერთხელ კეთდებოდა. ამ საქმეს მთელი ქვეყნის მასშტაბით სსრკ სტატისტიკის სახელმწიფო კომიტეტი, ხოლო რესპუბლიკებში შესაბამისი ცენტრალური სტატისტიკური სამმართველოები ხელმძღვანელობდნენ. არსებობდა სათანადო ლიტერატურა, მეთოდური მითითებები, ცხრილების ფორმები და ა.შ. ბალანსი კეთდებოდა როგორც ნატურალურ, ისე პირობით ერთეულებში. ეს უკანასკნელი განისაზღვრებოდა ნახშირის ექვივალენტებში, ხოლო ენერგეტიკული ბალანსების როლი და მნიშვნელობა აყვანილი იყო სახელმწიფო დონეზე. სტატისტიკურ ორგანოებს პირველად მასალებს აწვდიდა ენერგიის ყველა მწარმოებელი და მომხმარებელი ორგანიზაცია.

3. საქართველოს ისტორიული ენერგეტიკული ბალანსების მოკლე მიმოხილვა

საბჭოთა წლებში სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების მოხმარებას ჩვენს ქვეყანაში ზრდის ტენდენცია ჰქონდა (იხ. ცხრილი 1) 30 წლიანი საანალიზო პერიოდის პირველი 20 წლის (1961-1980წწ.) მანძილზე სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების ხარჯი საქართველოში 2,1-ჯერ გაიზარდა, მათ შორის 1961-1965 წლებში — 25,3 %-ით, 1966-1970 წლებში — 20,6 %-ით, 1971-1975 წლებში — 29,3%-ით, ხოლო 1976-1980 წლებში — 4,5 %-ით. ამდენად, სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების მოხმარება აღნიშნულ პერიოდებში საკმაოდ მაღალი ტემპით იზრდებოდა. ამ მხრივ გამონაკლისს შეადგენს 1976-1980 წლები. ამ პერიოდში სათბობისა და ენერგიის მოხმარების ზრდის ტემპის ერთგვარი შემცირება ძირითადად განაპირობა ქვეყანაში ენერგოტევადი დარგების განვითარების შედარებით დაბალმა ტემპმა. მაგალითად, 1976-1980 წლებში მთლიანად მრეწველობაში პროდუქცია 41%-ით გაიზარდა, მაშინ, როცა მაღალ ენერგოტევად დარგებში (შავ მეტალურგიასა და ქიმიურ და ნავთობქიმიურ მრეწველობაში) ანალოგიური მაჩვენებელი შესაბამისად 0,7 და 1,0 პროცენტს შეადგენდა.

საქართველოს კრებისათი სათბობ-ენერგეტიკული ბალანსი 1960-1990წწ. (ათ. ტპს-ნახშირის ეკვივალენტი)

მაჩვენებლები	1960	1970	1980	1990
რესურსები-სულ	11110.6	15825.8	21738.0	20930.0
მათ შორის:				
ს ა თ ბ ბ ი ს მოპოვება	2001.3	1283.9	5925.9	910.0
აქედან				
ნავთობი	48.6	34.3	4556.0	267.0
ნახშირი	1809.9	1144.1	941.2	563.0
შეშა და თანმდევი გაზი	142.8	105.5	428.7	80.0
პირველადი ენერგიის წარმოება, სულ	273.5	324.9	806.4	1020.0
რესურსების შემოტანა გარედან	7813.9	13604.0	14277.9	17790.0
ს ხ ვ ა რესურსები	342.7	21.0	38724.0	300.0
ნაშთი წლის დასაწყისისათვის	679.2	592.0	720.7	1200.0
განაწილება სულ	11110.6	15825.8	21738.0	20930.0
მათ შორის				
და ხ ა რ ჯ უ - ლია ქვეყანაში	7301.8	11036.0	14913.0	18900.0
აქედან				
ელექტროენერგიის, თბო-ენერგიისა და შეკუმშული ჰაერის გამო-მუშავებაზე	2049.1	4643.0	6827.0	8600.0
საწარმოო-ტექნოლო-გიური საქი-როებისათვის (დანაკარ-გების ჩათვ-ლით)	5252.7	6393.0	8086.0	10300.0
გატანილია გარეთ	3256.4	4192.0	5987.0	1500.0
ნაშთი წლის ბოლოსათვის	552.4	597.8	837.0	530.0
დეფიციტი	5027.0	9427.2	8180.7	16970.0
ს ა კ უ თ ა რ ი რესურსებით დაკმაყოფი-ლების დონე, %	31.2	14.6	45.1	10.2

1 შედგენილია საქართველოს სტატისტიკის ცენტრალური სამმართველოს მასალების საფუძველზე

1971-1975 წლებში შავი მეტალურგიის პროდუქცია 14%-ით გაიზარდა, ქიმიური და ნავთობქიმიური მრეწველობის პროდუქცია კი – 47%-ით.

როგორც ცხრილი 1-დან ჩანს, საქართველოს სერ-ებში აღნიშნულ პერიოდში (1961-1980წწ.) მნიშვნელოვნად გაიზარდა ადგილობრივი რესურსების წილი. განსაკუთრებით ამაღლდა სათბობის მოპოვების ხვედრითი წონა (18-დან 27%-მდე). ეს, ძირითადად, მიღწეულ იქნა ნავთობისა და თანმდევი გაზის მოპოვების გაზრდის ხარჯზე; ხოლო ნახშირის მოპოვებისა და შეშის დამზადების მოცულობები ბალანსში შემცირდა. სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების ფორმირებაში დადებითი როლი შეასრულა აგრეთვე პირველადი ენერგიის წარმოებამ. მისი ხვედრითი წონა საშუალოდ ამაღლდა 2,5%-დან 3,7%-მდე. აღნიშნულ მატებაში ჰიდროენერგიაზე მოდის 1,1, ხოლო გეოთერმულ ენერგიაზე — 0,1 პროცენტული პუნქტი. ამასთან, 1990 წლის საქართველოს ებ-ში რესურსული ნაწილის ფორმირებაში პირველად მიიღო მნიშვნელოვანი მონაწილეობა თანმდევი გაზმა და გეოთერმულმა ენერგიამ.

ცხრილიდან ასევე ჩანს, რომ საქართველოში სხვა რეგიონებიდან მნიშვნელოვანი რაოდენობით წარმოებდა სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების როგორც შემოტანა, ისე გატანა. 1980 წელს ეს ტენდენცია ოდნავ შემცირდა. ამ წელს არსებული სათბობ-ენერგეტიკული რესურსებიდან ქვეყანაში დაიხარჯა 68,9%, მათ შორის ელექტროენერგიის, თბოენერგიის და შეკუმშული ჰაერის გამომუშავებაზე – 31,5% და სანარმოო-ტექნოლოგიური საჭიროებისათვის, სადაც გათვალისწინებულია აგრეთვე სათბობისა და ენერგიის შენახვასა და ტრანსპორტირებაზე დანაკარგების რაოდენობა – 37,4%.

საქართველოში წარმოებული და მოხმარებული სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების ბალანსიდან როგორც ირკვევა, 1961-1975 წლებში საქართველოში სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების წარმოება მცირდებოდა. იგი მკვეთრად გაიზარდა 1976-1980 წლებში. რაც შეეხება სათბობისა და ენერგიის მოხმარებას, იგი მთელი ოცი წლის მანძილზე იზრდებოდა. თუმცა საკუთარი წარმოების სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების მოცულობები, გარდა 1980 წლისა - მცირდებოდა.

გაანგარიშება გვიჩვენებს, რომ 1960 წელს საქართველომ თავისი მოთხოვნილება სათბობსა და ენერგიაზე საკუთარი მოპოვების რესურსებით დააკმაყოფილა 31,2%-ით, 1965 წელს - 19,7% -ით, 1970წ. — 14,6% -ით. 1975 წელს — 12,7%-ით, 1980 წელს კი – 45,1% -ით. მაშასადამე, ბოლო პერიოდში ქვეყნის უზრუნველყოფა საკუთარი სათბობ-ენერგეტიკული რესურსებით მცირდებოდა. 1980 წლიდან ადგილობრივი რესურსებით მოთხოვნილების დაკმაყოფილების ასეთი მკვეთრი ზრდა გამოწვეულია ნავთობის, თანმდევი გაზის, თერმული წყლების მოპოვებისა და ჰიდროელექტროენერგიის გამომუშავების სწრაფი მატებით, აგრეთვე აღნიშნულ პერიოდში სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების მოხმარების

ზრდის ტემპის შემცირებით.

საქართველოში სათბობ-ენერგეტიკულ ბალანსში ტრადიციულად უმნიშვნელო იყო შეშისა და ენერგიის სხვადასხვა სახის (სასოფლო-სამეურნეო ნარჩენები, მეორადი რესურსები და სხვ.) მონაწილეობა; ამასთან მას შემცირების ტენდენცია საბჭოთა წლებში ჰქონდა.

საანალიზო 30-წლიანი პერიოდის ბოლო 10 წლის განმავლობაში (1981-1990წწ.) საქართველოში სერ-ების მოხმარება გაიზარდა 26,7%-ით. მათ შორის 1981-1985 წლებში 15%-ით და 1986-1990 წლებში — 10,2%-ით. ამ პერიოდში მკვეთრად დაიკლო საკუთარი მოპოვების რესურსებით საქართველოს დაკმაყოფილების დონემ, რომელიც ძირითადად სათბობის მოპოვების შემცირებამ გამოიწვია.

4. ენერგეტიკული ბალანსი დამოუკიდებლობის წლებში

საქართველოს ენერგეტიკულმა ბალანსმა განსაკუთრებული როლი შეიძინა სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის პირობებში. ამ გარემოებას ხელი შეუწყო იმ ფაქტმა, რომ საბჭოთა პერიოდიდან დაწყებული, ქვეყნის ეროვნული მეურნეობა, ძირითადად, პირველადი სათბობის იმპორტზე გახდა ორიენტირებული.

გეგმური ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკაზე ქვეყნის ტრანსფორმაციამ, ამასთან, გამოავლინა სათბობის იმპორტთან დაკავშირებული დამატებითი ეკონომიკური პრობლემები, რომელიც დაკავშირებული იყო პირველადი სათბობის საბაზრო ფასების სწრაფი ტემპებით გადიდებასთან.

განსაკუთრებული პრობლემები შეიქმნა იმის გამო, რომ გეგმური ეკონომიკის პერიოდთან შედარებით 1990-იანი წლებიდან ენერგეტიკული რესურსების ფასები საშუალოდ 4-ჯერ მაინც გაიზარდა, მაშინ, როდესაც მატერიალური წარმოების სფეროში შექმნილი პროდუქციის ფასები, ხშირ შემთხვევაში, უცვლელი დარჩა ან უმნიშვნელოდ გადიდდა. მდგომარეობას კიდევ უფრო ამძიმებდა ის გარემოება, რომ საქართველოში მემკვიდრეობით შემორჩენილი სამეურნეო კომპლექსის თითქმის ყველა დარგი მაღალი ენერგოტევადობით ხასიათდებოდა, ხოლო მოქმედ ტექნოლოგიებს სრული გადაიარაღება სჭირდებოდა.

ეკონომიკური რეფორმების გარდამავალმა პერიოდმა აღნიშნული ობიექტური მიზეზების გამო, ქვეყანაში წარმოშვა ხანგრძლივი ენერგეტიკული კრიზისი, რომელმაც თანაბრად აზარალა როგორც მატერიალური, ასევე საყოფაცხოვრებო-კომუნალური სფეროც.

შეიქმნა ისეთი სიტუაცია, როდესაც ზოგიერთ სამრეწველო საწარმოში წარმოებული პროდუქციიდან მიღებული წმინდა შემოსავლები ვერ ფარავდა პირველადი სათბობის შეძენისა და გარდაქმნის ხარჯებსაც კი.

შექმნილ სიტუაციაში, მნიშვნელოვანი პრობლემა-

ბი შეიქმნა ენერგორესურსების აღრიცხვასა და ენერგეტიკული ბალანსების შემუშავებაში. გარდაქმნების პერიოდში (1990 წლიდან) საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტს შეუწყდა პირველადი აღრიცხვის მონაცემების მიწოდება სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების წარმოებისა და მოხმარების სფეროში. ამ და სხვა ობიექტური თუ სუბიექტური მიზეზებით უკვე 23 წელია საქართველოში არ წარმოებს პერიოდული ენერგეტიკული ბალანსის შემუშავება; ამას საწყის ეტაპზე ის ფაქტიც განაპირობებდა, რომ გეგმური ეკონომიკის პირობებში ამ მიზნით დადგენილი სააღრიცხვო სტატისტიკური ფორმები განსხვავებული აღმოჩნდა საერთაშორისო სტატისტიკის ანალოგიური ფორმებისაგან. ასეთ პირობებში შეუძლებელი გახდა დარგის განვითარების სრულფასოვანი ანალიზის ჩატარება, სწორი რეკომენდაციების შემუშავება და მრავალი სხვ.

აღნიშნული პრობლემის გადაწყვეტის მიზნით, ჩვენს მიერ დამუშავდა საქართველოსათვის ენერგეტიკული ბალანსის შედგენის მეთოდოლოგია, სადაც გამოყენებულ იქნა საერთაშორისო სტანდარტები და ზომის ის ერთეულები, რომელიც მიღებულია საერთაშორისო პრაქტიკაში.

სათბობი რესურსების ნატურალური ზომიდან პირობით ერთეულებში გადაყვანა, გეგმური ეკონომიკის სტანდარტებისაგან განსხვავებით (სადაც გამოყენებული იყო ნახშირის ეკვივალენტი), განხორციელდა ნავთობის ეკვივალენტის (10000 კკალ. კგ) გამოყენებით. ნასარგებლები იქნა აგრეთვე ის მასალები, რომელიც მოამზადეს საქართველოში ტექნიკური დახმარების პროექტით მომუშავე ქართველმა და უცხოელმა ექსპერტებმა და სხვადასხვა ორგანიზაციამ, მათ შორის “ტასისის” ტექნიკური დახმარების, მსოფლიო ბანკისა და საერთაშორისო სავალუტო ფონდის ექსპერტებმა.

მაშასადამე, ამ წლების ენერგეტიკული ბალანსის ხარჯვითი ნაწილის შემუშავების პროცესში გამოყენებული არ ყოფილა საწარმოების პირვანდელი ინფორმაცია; ამის მიზეზი გახდა ის ფაქტი, რომ სარწმუნო მონაცემები ფაქტობრივად არ არსებობს, ან თუ არსებობს, შეიცავს უზუსტო პარამეტრებს. სამაგიეროდ, ჩვენს მიერ გამოყენებულ იქნა:

- დარგობრივი სამინისტროებისა და ცალკეული ორგანიზაციის მიერ აღრიცხული რესურსების მონაცემები;
- ენერგოტევადი და სხვა მსხვილ საწარმოებში არსებული აღრიცხვის მასალები;
- საბაჟო მომსახურების მიერ, სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტსა და სხვა უწყებებში წარდგენილი მონაცემები;
- “ტასისის” პროექტების მიერ შემუშავებული ანგარიშები და კონკრეტული მონაცემები;
- მსოფლიო ბანკისა და საერთაშორისო სავალუტო ფონდის ექსპერტების ჩანაწერები, მემორანდუმები და სხვ.
- ეკონომიკისა და ენერგეტიკის სამინისტროების მიერ შესრულებული სამუშაოები;

- ცალკეული კონტრაქტისა და ხელშეკრულების მონაცემები სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების იმპორტთან დაკავშირებით და სხვ.

ჩამონათვალში აღნიშნული საინფორმაციო მონაცემები გადამოწმდა და შედარდა სტატისტიკის საერთაშორისო სააგენტოს მიერ უკანასკნელ წლებში გამოცემულ სტატისტიკის ცნობარებთან და, ძირითადად, განისაზღვრა სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების წარმოების იმპორტ-ექსპორტისა და მოხმარების ყველა ძირითადი მონაცემი.

მონაცემთა ბაზა მოყვანილ იქნა ერთიან საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობაში; ერთი სიტყვით, გარკვეულ დონეზე აღდგა 1990-2012 წლების ენერგეტიკული ბალანსი.

ჩატარებული გამოკვლევის საფუძველზე მიღებულმა შედეგებმა აჩვენა, რომ გარდამავალ პერიოდში (1991-1995) საქართველოში ენერგიის როგორც წარმოება, ისე მოხმარება შემცირების ტენდენციით ხასიათდებოდა. მომდევნო პერიოდში (1996-2000) კი სახეზეა მათი ზრდა. კერძოდ, 1991-1995 წლებში ენერგიის წარმოება შემცირდა 2,3-ჯერ, მოხმარება — 8,5-ჯერ, ხოლო 1996-2000 წლებში გაიზარდა შესაბამისად 51,7%-ით და 18,7%-ით. დროის აღნიშნულ მონაკვეთში თვალსაჩინოა დეფიციტის თანდათანობითი შემცირების ტენდენცია, რომელიც ამჟამადც გრძელდება.

მე-2 ცხრილში, რომელიც ჩვენს მიერაა შედგენილი, მოტანილია 2000-2012 წლების დანვრილებითი რიცხობრივი მონაცემები საქართველოში წარმოებული და მოხმარებული სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების შესახებ. ენერგიაშემცველების მოხმარება ნაჩვენებია ეკონომიკის მთავარი დარგების მიხედვით.

მე-2 ცხრილიდან ჩანს, რომ 2000-2012 წლებში საქართველოში ენერგიაშემცველების წარმოება გაიზარდა 34,3%-ით, მათ შორის ჰიდროენერგიისა - 21,9%-ით, ნახშირისა - 25,4 —ჯერ, ხოლო ენერგიის სხვა სახეებისა (შეშა, ენერგიის არატრადიციული წყაროები და სხვ) - 40,8%-ით. ამასთან, ნავთობისა და თანმდევი გაზის მოპოვება შემცირდა 2,57 -ჯერ.

რაც შეეხება ენერგიაშემცველების მოხმარებას, იგი წარმოებასთან შედარებით აღნიშნულ პერიოდში გაიზარდა უფრო სწრაფად — 73,7%-ით, ცალკეული დარგებიდან მოხმარების ყველაზე მაღალი ტემპი აქვს მრეწველობას (3,0-ჯერ), შემდეგ მოდის ტრანსპორტი (90,1%) და სოფლის მეურნეობა (73,8%); სხვა დარგებში (ძირითადად კომუნალურ-საყოფაცხოვრებო სექტორში) 2000-2012 წლებში ენერგიაშემცველების მოხმარება გაიზარდა 36,6 %-ით.

საქართველოს ენერგეტიკული ბალანსი 2000-2012 წლებში
(ათ. ტ პირობითი სათბობი — ნავთობის ექვივალენტი)

მაჩვენებლები	2000	2005	2010	2011	2012
ნარმოება სულ, მათ შო- რის:	880	972	1339	1202	1182
ჰიდროენერგია	512	522	809	682	624
ნავთობი და თანმდევი გაზი	126	79	58	56	49
ნახშირი	7	-	106	140	178
სხვა	235	371	366	324	331
იმპორტი	1419	2030	1876	2374	2576
ექსპორტი	86	74	189	130	83
ნარჯი ენერ- გიის გარდაქმ- ნაზე და სხვ.	361	484	363	413	441
მიწოდება, სულ	1851	2444	2663	3033	3217
მათ შორის: მრეწველობაში	250	352	585	711	758
ტრანსპორტზე	434	493	811	802	825
სოფლის მეურნეობაში	107	167	143	146	186
სხვა დარგებში	1060	1432	1124	1374	1448

5. დასკვნა

ზედმეტია იმის მტკიცება, თუ რამდენად აუცილებელია, რომ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნულ-მა სამსახურმა აღადგინოს ქვეყანაში ენერგეტიკული ბალანსის შედგენის პრაქტიკა. უამისოდ ელემენტარულად შეუძლებელია საქართველოში სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების გამოყენების დადებით, თუ უარყოფით ტენდეციებზე მსჯელობა. საბოლოო ჯამში ეს გამოუსწორებელ უარყოფით გავლენას ახდენს საქმის საერთო შედეგებზე. უამისოდ შეუძლებელია მიახლოებით მაინც დავახასიათოთ რეალური ვითარება და დავსახოთ გზები მდგომარეობის გაუმჯობესებისათვის და ბევრი სხვ.

უკანასკნელ პერიოდში, ახალი ხელისუფლების პირობებში იყო ინფორმაცია, რომ ენერგეტიკის სამინისტროსა და “საქსტატს” შორის შედგა შეთანხმება ენერგეტიკული ბალანსის დამუშავების შესახებ, რაც, ცხადია, მისასალმებელია; მაგრამ შეთანხმება ბოლომდეა მისაყვანი. ამ დიდ საქმეს, ვფიქრობთ, აუცილებლად წაადგება ჩვენს მიერ შესრულებული აღნიშნული სამუშაო, რომელიც მოიცავს ყველა წლის (1991-2012) საანგარიშო ენერგეტიკულ ბალანსს. რაც შეეხება ენერგეტიკული ბალანსის სიზუსტის ხარისხს, ცხადია, იგი არ არის საერ-

თაშორისო სტანდარტების შესადარ დონეზე, მაგრამ ცდომილების ზღვარი, ჩვენი ღრმა რწმენით, 8-10 პროცენტს არ აღემატება.

SUMMARY

D. Chomakhidze

The country needs Energy Balance
(Energy Balance hasn't been treated in Georgia for 23 years)

In the paper there was characterized the role and meaning of Energy Balance in order to determine the proper approach for the field's development, to solve all problems successfully which are related to the production and consumption of energy resources. There was analyzed the state of Georgian energy balance between the years (1960-2012). Some suggestions have been given in the paper for restoration energy balance, which has been stopping for 23 years. To eradicate this emptiness, the author has proposed treated energy balance based on estimation by experts.